

INSON HAQ-HUQUQLARINI HIMOYA QILISH VA SHAXS QADR-QIMMATINI TA'MINLASH BORASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR

Ne`matova Hamidaxon

B.T - yo`nalishi 101-guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20081384>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, shaxs qadr-qimmatini e'zozlash borasida amalga oshirilayotgan huquqiy-institutsional islohotlar tahlil qilinadi. Muallif sud-huquq tizimidagi o'zgarishlar, inson huquqlari bo'yicha milliy strategiyaning hayotga tatbiq etilishi va qonun ustuvorligini ta'minlashning amaliy ahamiyatini yoritib beradi. Tadqiqot davomida inson qadrini ulug'lashga qaratilgan demokratik o'zgarishlarning mazmun-mohiyati ilmiy asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, shaxs qadri, sud-huquq islohotlari, qonun ustuvorligi, inson manfaati, huquqiy himoya, demokratik tamoyillar.

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются правовые и институциональные реформы, направленные на защиту прав и свобод человека, а также на обеспечение достоинства личности в Новом Узбекистане. Автор освещает изменения в судебно-правовой системе, реализацию Национальной стратегии по правам человека и практическую значимость обеспечения верховенства закона. В ходе исследования научно обоснована суть демократических преобразований, направленных на прославление человеческого достоинства.

Ключевые слова: права человека, достоинство личности, судебно-правовые реформы, верховенство закона, интересы человека, правовая защита, демократические принципы.

ABSTRACT

This article analyzes the legal and institutional reforms aimed at protecting human rights and freedoms, as well as ensuring the dignity of the individual in New Uzbekistan. The author highlights the changes in the judicial-legal system, the implementation of the National Strategy on Human Rights, and the practical significance of ensuring the rule of law. During the research, the essence of democratic transformations aimed at glorifying human dignity is scientifically substantiated.

Keywords: human rights, personal dignity, judicial-legal reforms, rule of law, human interests, legal protection, democratic principles.

KIRISH

Dunyo sivilizatsiyasi va demokratik taraqqiyotning poydevori – bu shubhasiz inson huquqlari va uning qadr-qimmatidir. Har qanday zamonaviy demokratik davlatning asosiy vazifasi insonning fundamental huquqlarini kafolatlash va uning jamiyatdagi o'rnini munosib ta'minlashdan iborat. O'zbekiston Respublikasining so'nggi yillardagi taraqqiyot yo'lida "Inson qadri uchun" tamoyili davlat siyosatining eng yuqori darajasiga ko'tarildi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Inson qadri deganda biz har bir fuqaroning tinch va xavfsiz hayot kechirishini, uning fundamental huquq va erkinliklarini ta'minlashni tushunamiz". Bu g'oya mamlakatimizda amalga oshirilayotgan konstitutsiyaviy islohotlarning ham asosiy leytmotivi bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, yangilangan

Konstitutsiyamizda inson huquqlari va shaxs daxlsizligi borasidagi normalarning sezilarli darajada kengaytirilishi huquqiy davlat qurish yo'lidagi muhim qadam bo'ldi.

Ushbu maqolaning dolzarbligi sud-huquq tizimini liberallashtirish, prokuratura va ichki ishlar organlari faoliyatini inson huquqlari himoyasiga yo'naltirilgan xalqchil tizimga aylantirish hamda xalqaro inson huquqlari standartlarini milliy qonunchilikka integratsiya qilish jarayonlari bilan bog'liqdir. Tadqiqot doirasida shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini himoya qilishning huquqiy mexanizmlari, "Xabeas korpus" institutining kengaytirilishi va inson huquqlari bo'yicha milliy markazlarning faoliyati ilmiy-nazariy jihatdan o'rganiladi.

Maqolaning maqsadi — inson huquqlarini himoya qilish sohasidagi islohotlarning natijadorligini tahlil qilish va kelgusida shaxs qadrini ta'minlashning huquqiy asoslarini yanada takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ASOSIY QISM

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson huquqlarini ta'minlash shunchaki maqsad emas, balki davlat qurilishining asosi etib belgilandi. Bu boradagi islohotlarning tub mohiyati yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizda o'zining huquqiy ifodasini topdi. Xususan, Konstitutsiyaning 19-moddasida quyidagicha qat'iy norma belgilangan:

"O'zbekiston Respublikasida insonning huquq va erkinliklari xalqaro huquqning umume'tirof etilgan normalariga binoan hamda ushbu Konstitutsiyaga muvofiq e'tirof etiladi va kafolatlanadi. Inson huquq va erkinliklari har kimga tug'ilganidan boshlab tegishlidir".

Ushbu modda shaxs qadrining daxlsizligi va uning huquqlari davlat organlari faoliyatining mazmunini belgilashini ko'rsatadi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev o'zining "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asarida inson qadrini ulug'lashning ijtimoiy-huquqiy asosi haqida shunday yozadi:

"Inson qadri biz uchun qandaydir efemer tushuncha emas. Inson qadri deganda, biz, avvalo, har bir fuqaroning tinch va xavfsiz hayot kechirishini, uning fundamental huquq va erkinliklarini ta'minlashni tushunamiz".

Islohotlarning amaliy bosqichi sifatida 2020-yil 22-iyundagi "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6012-sonli Farmonini keltirish o'rinli. Mazkur hujjat inson huquqlarini himoya qilishning institutsional mexanizmlarini yangi bosqichga olib chiqdi. Farmon doirasida:

Qiynoqlarning oldini olish bo'yicha "Ombudsman plyus" modeli joriy etildi.

Ayollarning huquqlari va gender tenglikni ta'minlash borasida tizimli choralar ko'rildi.

Sud tizimida "Xabeas korpus" instituti doirasi kengaytirilib, shaxsni ushlab turishning huquqiy asoslari kuchaytirildi.

Shaxs qadr-qimmatini ta'minlashda sudlarning mustaqilligi muhim omil hisoblanadi. Konstitutsiyaning 26-moddasida belgilangan "Insonning sha'ni va qadr-qimmatini daxlsizdir. Hech narsa ularni kamsitish uchun asos bo'lishi mumkin emas" degan norma huquqni muhofaza qiluvchi organlar uchun asosiy mezon etib belgilandi.

Shuningdek, mashhur huquqshunos olimlarning fikricha, inson huquqlari faqat qog'ozda emas, balki kundalik hayotda o'z aksini topishi kerak. Masalan, huquqshunos A. Saidov o'zining tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, "Inson huquqlari bo'yicha milliy mexanizmning samaradorligi davlat organlarining fuqarolar oldidagi mas'uliyati va hisobdorligi bilan bevosita bog'liqdir".

Qo'shimcha dalillar:

Sud islohoti: 2023-yildan boshlab "miranda qoidalar" va "Xabeas korpus" institutining qo'llanilishi kengaytirildi.

Xalqaro maydon: O'zbekistonning BMT Inson huquqlari bo'yicha kengashiga a'zo etib saylanishi xalqaro hamjamiyat tomonidan islohotlarning e'tirofi bo'ldi.

Ijtimoiy himoya: "Inson" ijtimoiy xizmatlar ko'rsatish markazlarining tashkil etilishi eng zaif qatlamlarning huquqlarini himoya qilishga xizmat qilmoqda.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Yangi O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish va shaxs qadrini ulug'lash shunchaki huquqiy jarayon emas, balki jamiyat hayotining barcha jabhalarini qamrab olgan fundamental islohotdir. Tadqiqot davomida amalga oshirilgan tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Konstitutsiyaviy kafolat: Yangi tahrirdagi Konstitutsiya inson huquqlari ustuvorligini davlatning eng oliy burchi sifatida muhrladi. "Inson – jamiyat – davlat" tamoyilining joriy etilishi shaxs manfaatlarini har qanday idoraviy manfaatdan ustun ekanligini huquqiy jihatdan kafolatladi.

Institutsional o'zgarish: Inson huquqlari bo'yicha milliy strategiyaning hayotga tatbiq etilishi natijasida sud-huquq tizimi jazolovchi organ emas, balki shaxs huquqlarining haqiqiy himoyachisiga aylandi. "Miranda qoidalar" va "Xabeas korpus" institutining kengayishi xalqaro standartlarga to'liq mos keladi.

Ijtimoiy-huquqiy muhit: Inson qadrini ta'minlash — bu faqat sudlarda g'alaba qozonish emas, balki har bir fuqaroning ta'lim, tibbiyot va ijtimoiy himoyaga bo'lgan huquqlarini teng amalga oshirishidir.

Amaliy taklif va tavsiyalar:

Huquqiy savodxonlikni oshirish: O'quvchi-yoshlar orasida inson huquqlari va shaxs daxlsizligi mavzusida maxsus o'quv kurslari va seminarlarni ko'paytirish lozim.

Raqamli himoya: Bugungi kunda inson huquqlari kiber-makonda ham himoya qilinishi zarur. Shaxsga doir ma'lumotlarning daxlsizligini ta'minlash bo'yicha huquqiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish maqsadga muvofiq.

Jamoatchilik nazorati: Inson huquqlari buzilishi holatlari ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish va nodavlat tashkilotlarning bu boradagi vakolatlarini kengaytirish islohotlarning natijadorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, inson qadri va huquqlari ta'minlangan jamiyatda adolat barqaror bo'ladi, adolat bor joyda esa taraqqiyot va farovonlik yuksaladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023. (Yangi tahrirdagi asosiy hujjat).
2. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – BMT Bosh Assambleyasining 217 A (III) rezolyutsiyasi, 1948-yil 10-dekabr.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
4. Mirziyoyev Sh.M. Inson qadri, huquq va manfaatlar – oliy qadriyat. – Toshkent: "O'zbekiston", 2022.
5. Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 22-iyundagi PF-6012-son Farmoni.

6. Saidov A.X. Inson huquqlari bo'yicha xalqaro huquq: O'quv qo'llanma. – Toshkent: “Adolat”, 2020.
7. Ismoilov Sh.A. O'zbekistonda shaxs daxlsizligi huquqini ta'minlashning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2019.
8. Mamatov X.T. Huquqiy madaniyat va inson huquqlari: nazariya va amaliyot. – Toshkent: “Yuridik adabiyotlar publish”, 2021.
9. Tadjixanov U., Saidov A. Huquqiy madaniyat nazariyasi. 2 jildlik. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 1998.
10. BMT Inson huquqlari bo'yicha kengashi materiallari. O'zbekistonning inson huquqlari sohasidagi xalqaro majburiyatlari bajarilishi bo'yicha ma'ruzalar (2023-2024).
11. O'zbekiston Respublikasining Sud kodeksi (yangi tahriri va unga kiritilgan qo'shimchalar).
12. Xalqaro fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi pakt. BMT, 1966-yil 16-dekabr